

Kitap Tanıtımı: İslam Hukuku Alanında Nadir Fikirler

Book Presentation: Rare Ideas In The Field Of Islamic Law

Öğrenci Furkan Kürşad Daş
İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
frknds@outlook.com
ORCID ID: 0000-0002-5265-1476

Kitap Adı: İslam Hukuku Alanında Nadir Fikirler

Yazar: Dr. Yüksel Macit

Yayınevi: Endülüs Yayınları

Basım Yeri: İstanbul

Basım Yılı: 2017

Sayfa Sayısı: 205

Tanıtacağımız kitap, *İslam Hukuku Alanında Nadir Fikirler* Endülüs Yayınlarından çıkmıştır. Kitabın bölümleri; giriş, teşekkül döneminde nadir fikirler, gelişme döneminde nadir fikirler ve gerileme döneminde nadir fikirler başlıklarını taşımaktadır.

Yazar kitabın başındaki önsözde nadir kalmış, yaygın kabul görmemiş, farklı ve muhalif görüşleri konu edindiğini ve her yaygın görüşün doğru olmayıp, bazı muhtelif ve dışlanmış görüşlerin farklı ve yeni fikirler olup ancak engellendiğini belirtmiştir. Farklı fikirlere saygılı olup tahammül edilebilmesi gerektiğini ve her şeyin bir tekâmüle tabi olup yenilenebileceğini belirtmiştir.

Kitabın yazılma gerekçesi ise yazarın şu ifadesinden anlaşılmaktadır: "... Bu çalışma onları hiç kimse bilmez iddiasında değildir, belirttiğimiz gibi onlar az bilinen veya az kabul gören görüşlerdir. Fakat bazen doğruların içinde olabilir. Onlar da bilinsin istedik."(sf.9)

Yazar giriş bölümünün birinci alt başlığında önce farklı fakihlerin görüşleriyle birden fazla İslam hukuku tanımı yapmıştır ve İslam hukukunun tanımında nadir bir

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received: 04 Aralık/December 2019

Kabul Tarihi / Accepted: 04 Aralık/December 2019

Yayın Tarihi / Published: 01 Ocak/January 2020

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Ocak-Haziran /January-June

Daş, Furkan Kürşad, "Kitap Tanıtımı: İslam Hukuku Alanında Nadir Fikirler", YIL: 13, C: 13, S: 24, 137 – 141.

görüş olmadığını belirtmiştir. Girişin ikinci alt başlığında İslam hukukunun kaynaklarından bahsetmiştir. Aşağıda aynen nakledeceğimiz kitabın dipnotunda icma ve kıyasla alakalı nadir birkaç görüş ifade edilmiştir: “Geniş manada icma ve kıyası, Şia, Zahiriler, Mutezile’den Nazzam ve Caferan delil kabul etmez. Bu konuda ilginç delil Nazzam’dan: İcma edenler hata edebilir. Tek tek hata edenler toplansa da hata edebilir. Nitekim körler toplansa da göremez. Dinde kıyasa aykırı hükümler de gelmiştir; çirkin hür bir kadının saçlarına bakmak haram, güzel bir cariye’nin saçlarına ve göğsüne bakmak mubahtır. Nazzam’ın bu örneği fıkıh kitaplarına göre gerçektir, ancak bu durum her konuda kıyas yapılamayacağı anlamına gelmez. Kıyas olmadığında İslam Hukuku ortaya çıktığı şekliyle kalır...”(sf.16). Kitabın giriş bölümünün son alt başlığında ise İslam hukuku diğer eski hukuklarla kısaca mukayese edilmiştir. Bir örnek vermek gerekirse yazar, mukayese kısmında Âdem’in şeriatında olan kardeş evliliğinin sorunlu olduğunu ifade etmiştir. Mukayese kısmının diğer sayfalarında dinlerin örfi hukukları çok değiştirmedeği ifade edilmiştir. Arap sünnetlerinden İslam hukukuna hükümlerin çok olduğunu şu cümlelerle ifade edilmiştir: “...bazıları şaşırtıcıdır, çünkü Kur’an’da yer aldığı için genelde İslam’ın getirdiği hükümler sanılır, el kesme cezasında olduğu gibi, onlarda Allah’ın koyduğu özel hikmetler aranır. Hâlbuki onlar Arap geleneğinde vardır; onlarda hikmet varsa daha önce Araba aittir.”(sf.22)

Yazar kitabın birinci bölümünde; Arap örfünden İslam hukukuna geçen hükümler, müellefe-i kulub, İslam’dan önce ve İslam’da el kesme cezası, kıblenin değişmesi ve Kâbe’ye ilk dönem kimse, Hz. Muhammed’in içtihatları, Hz. Muhammed’in farklı görüşleri değerlendirme siyaseti, bazı konularda Araplara özel hükümler, Ehl-i Beyt’e sadaka ve zekât verilmemesi, gayri Müslimlerle ilişkiler ve Hz. Muhammed’in siyasi ve hukuki dehası konulu alt başlıklara yer vermiştir.

Yazar birinci bölümün ilk alt başlığı konusu olan Arap örfünden İslam hukukuna geçen hükümleri İbn Habib’in *Muhabber* adlı tarih kitabından tercümesiyle aynen nakletmiş ve gerekli duyduğu bazı açıklamaları dipnotlarda ifade etmiştir. Naklinin sonunda da tahlil ve değerlendirmede bulunmuştur. Tahlil kısmındaki yazarın dipnotta verdiği cenaze ve defin konusuyla ilgili ilginç ve nadir tespitini aynen naklediyoruz: “...bazı fıkıh kitapları ve ilmihaller, ölü yıkama, kefenleme ve defni çok merasimli hale getirmiştir. İmam Zeyd’in rivayetlere dayalı tespitlerine göre öncelikle eşler ve yakınlar birbirini yıkar; seferde bir erkek ölür de yakını/mahremi bulunmazsa avret yerleri örtülür, su dökülür; bu şekilde kadın ölürse mahremi olmazsa teyemmüm ettirilir. İbn Kesir’in tarihinde(el- Bidaye) geçtiğine göre Ebu Bekir’in tavsiyesi üzerine onu hanımı yıkamıştır...”(sf.39) Ayrıca yazar bir başka yerde cahiliye döneminde şarabı yasaklayanların hem kendilerine hem de çocuklarına yasakladığını bildirmiş ve genel içki yasağının

ise İslam ile olduğunu belirtmiştir. Kısacası yazarın bu alt başlıktaki vermek istediği mesaj; cahiliye döneminden İslam'a birçok hukuki konunun intikal edip İslam'ın da bunların birçoğunu tatbik ettiğiidir. Yazarın bu alt başlıktaki diğer konu müellefe-i kulub olmuştur. Müellefe-i kulub ibaresi Kur'an'da Tevbe suresi 60. Ayette geçmektedir ve bu kısımda yazar Hz. Ömer'in müellefe-i kuluba olan uygulamasını nakletmiştir: "...Hz. Ömer'in *"Peygamber sizi İslam'a ısındırmak(telif) için zekâttan pay veriyordu, şimdi Allah İslam'ı güçlendirmiştir, ya İslam'da sebat edersiniz veya aramızda kılıç vardır/savaşıyoruz"* deyip geri çevirmesi anlamlıdır."(sf.44). Yazar diğer bir kısımda kıblenin değişmesi konusunu enteresan ve nadir bir açıklamayla ifade etmiştir: " ...kıblenin değişmesi Yahudilerin zoruna gitmiştir. Belki de Yahudiler ve Müslümanlar arasındaki ipler bundan sonra kopmuştur veya ipler kopunca kible değişmiştir..."(sf.47) Kitapta bir sonra gelen alt başlık Hz. Muhammed'in içtihatlarıdır. Yazar burada Abdulcelil İsa'nın *İctihadu'r-Resul* kitabından Nadiye Şerif el-Umeri'nin *İctihadu'r-Resul* kitabından oldukça fazla malumat ve rivayet nakletmiştir. Peygamberin ta'lil ve tahsis kabilinden şeriatın maksatlarını ve umumi hükümlerini gözeterek rey ile içtihat ettiğini, peygamberin içtihatları konusunda usulcülerin tartışmalarını aktaran müstakil eserler yazıldığını ifade etmiştir. Ehli beyte sadaka ve zekat verilmemesi konusunda özgün ifadelere yer verilmiştir: "Kur'an'da Ehl-i beyt'in zekat alamayacağına dair herhangi bir ayet yoktur. Kur'an, zekatın verileceği yerleri belirtirken Ehl-i beyt'e verilmez diye bir ayırım yapmaz ve şöyle der: *"Sadakalar(zekat) ancak fakirler, yoksullar, zekat memurları, kalpleri İslam'a ısındırılmak istenenler, kölelikten kurtulmak isteyenler, borçlular, Allah yolunda olanlar ve yolcular içindir(tevbe,60)"*. Bu ayet umumidir, bütün fakirleri içine alır..." Yazar nadir bir fikir öne sürmüştür. Yazar sonraki alt başlıklarda Hz. Muhammed'in siyasi ve hukuki dehasını incelemiş ve buna dair birçok örnek zikretmiştir, bunlardan örneğin şunu misal olarak verip gerekli açıklamaları farklı kaynaklardan esinlenerek yaptığını görüyoruz: "4.Hz.Muhammed gelecek için önüne zor ama büyük hedef koymuştur. Kadı Abdul Cebbar'ın tespitine göre Ceziretü'l Arab büyük meliklerin istilası altında idi(Bazı yerler Fars'a, bazıları Bizans'a haraç ödüyordu.), Hz Muhammed, Mekke'ye hac için gelen Arap kabilelerine kendini arz ederken davetinde o meliklerle savaşmayı şart koştu. Araplar buna Fars hükümdarları razı olmaz, biz onlara ve diğer meliklere düşmanlık edemeyiz dediler. Hz. Muhammed onlara şöyle dedi: *"Allah onların mülklerini size bağışlarsa kadınlarını size yatak(cariye ve eş) ederse, ona itaat eder ve tapar mısınız?* Onlar birbirine şöyle dedi: *"bu adam deli, daha Mekke'ye hâkim değil!"* Bu tespit doğru ise Hz. Muhammed'in içinde yaşadığı kavmi için siyasi hedeflerinin olduğunu gösterir..."

Kitabın ikinci bölümünde yazar toplam on beş alt başlığa yer verip bunları tahlil ve değerlendirmeye tabi tutmuştur. Bu alt başlıklar şunlardır: İlk halife seçimi ve sonuç-

ları, hilafetin saltanata dönüşü, peygamberin mirası meselesi, peygamberin ashabından muta nikâhını caiz görenler, sahabeden, tabiinden ve müçtehit imamlardan şarkı dinleyenlerden, geçmişte sahabeye yapılan tenkitler, İmam-ı Azam Ebu Hanife'ye göre Arapçadan başka bir dille ezan ve kıraat, İmam Malik'in bir portresi, Kadı Ebu Yusuf'un bir portresi, İmam Muhammed'in bir hile-i şer'iyyesi, İmam Şafii'ye göre hakkında nass olmayan yiyecek ve içeceklerde helal ve haramlığın kriteri, Ahmed b. Hanbel'e göre kadın ve erkeğin örtünmesi zorunlu olan yerler ve İmam Maturidiye göre Kurandan bir hükmün içtihat ile neshi.

Yazar halife seçimi için söylenen "İmamlar Kureş'tendir." Rivayetini anlamının mümkün olmadığını ve bunun milli şuur eksikliğinden öteye bir saflık olduğunu ifade etmiştir.

"Hilafette asıl olanın halifenin şurayla seçilmesidir."(sf.81) olduğu ifade edilmiştir. Yazar ayrıca gerçek saltanatın 30 yıl sürdüğünü ve Muaviye'den sonra hilafetin saltana dönüştüğünü ifade etmiştir.

Yazar sahabeden mut'a nikâhını caiz görenlerin adlarını zikretmiştir:"...İbn Habîb'in tespitine göre sahabeden mut'a nikâhını caiz görenler:" Halid b. Abdullah, Zeyd b. Sabit, Seleme b.ekva', Abdullah b. Abbas."(sf.85)

Yazarın kitabında tartışma konusu olacak konulardan biri de geçmişte sahabeye yapılan tenkitlerdir. Yazar kitapta, Nazzam'ın ve Hariciler'in sahabeye yönelttiği sert eleştirileri naklederek adeta toplumda genel kabul görmüş sahabe algısının ötesinde bir yaklaşım sergilediğini görüyoruz.

Yazarın zina ve recim konusunda günümüzdeki bazı ilahiyatçılara eleştirisi dikkat çekmektedir: " Son zamanlarda bazı ilahiyatçılar Kur'an'da recim geçmediği için, yüz celde geçtiği için İslam'da recim yoktur derler, ancak halkın önünde atılan yüz sopanın da recimden, taşlamadan geri kalan bir tarafı yoktur. Sopa cezalarında da insanların öldüğü rivayet edilir. Onun için bu tartışmanın bizce bir önemi yoktur. Tartışılacaksa zina cezasının esastan tartışılmasında fayda olabilir. Örneğin zina cezası yine ağır olmak koşuluyla hapse çevrilemez mi?"(sf.96) görüldüğü üzere yazarın celde cezasının hapis cezasına çevrilmesi önerisi günümüz şartlarını ve konjonktürünü de dikkate alırsak tetkik edilmesi bir görüş gibi duruyor.

Yazar, Ebu Hanife'nin Arapçadan başka bir dille kıraat ve ezanın caiz olduğuna dair fetvasını nakletmiştir. Sonunda da kendisi bu meseleyi Arapçanın diğer dillere üstünlüğünün olmadığını ve cennet dili Arapçadır şeklinde rivayet edilen hadisin uydurma olduğunu ifade ederek tahlil etmiş ve değerlendirmiştir.

Yazar ikinci bölümün sonunda birçok fıkıhçının açıklamakta zorluk çektiği İmam Maturidi'ye göre içtihat ile nesih meselesini ele almıştır. Bu konuda İmam Maturidi'nin *Tevilatu Ehli's-Sünne* kitabında zekâtın verileceği yerlerle ilgili ayeti tefsir ederken içtihat ile neshin cevazına dair bu ayette delil vardır ibaresini bir değerlendirmeye tutup maslahatın nassı neshedebileceği zımnen ifade etmiştir. Buna dair de farklı açıklamalara ve tahlillere yer verdiğini görüyoruz.

Yazar kitabın son bölümünde gerileme dönemindeki nadir fikirler konusu ele almıştır.

Bu bölümün ilk alt başlığı taklit ve mezhep taassubudur. Yazar bu taassup ve taklidin mezhepler arasında şiddet olaylarının yaşanmasına ve İslam Hukukunun geri kalıp ilerlemesine mani olduğunu vurgulamıştır.(s.132)

Diğer bir alt başlıkta yazar çok ehemmiyeti haiz içtihat kapısının kapanması meselesini ele almıştır. Yazar İzmirli İsmail Hakkı'nın nakline göre kapandığını iddia eden ilk kişinin Ebu Bekr A'la el-Kuşeyri el-Maliki olduğunu nakletmektedir. Bu zatın iddiasına göre içtihat kapısı hicri 200 senesinden sonra kapanmıştır.(sf.134) Yazar bu düşünceye kesinlikle karşı çıkarak İslam hukukunda asıl yenilenmenin içtihat ile olduğunu ifade etmektedir ve hukuktaki gerilemenin sebebinin bu olduğunu düşünmektedir.

Yazarın önemle üstünde durduğu ve ana düşüncesinin dayanaklarından birini oluşturduğu Tufi'ye göre delillerin en kuvvetlisi ve maslahatın nass ve icma üzerine takdimi konusunu kitabında ilgili kısmını aynen nakledip, dipnotlarda gerekli gördüğü bazı yerleri açıklama ve tahlile tabi tuttuğunu kitabında rastladık. Tufi şöyle demektedir: *"Nass ve icma maslahata muhalif olursa maslahata riayetin onlara takdim edilmesi gerekir. Bu onlar üzerine fetva ve onları iptal yoluyla değil, onları tahsis ve beyan yoluyla olur. Sünnetin beyan yoluyla Kur'an'ın üzerine takdimi gibi."*(sf.157)

Son sözde yazar genel bir değerlendirme yapıp; namaz gibi temel ibadetler ve adalet gibi temel ilkeler haricinde İslam hukukunda maslahatı değişip faydası kalmayan her hukuki hükmün değiştirilebilir olduğunu ifade edip sonuçlandırmaktadır.